

**REFORMACJA W POLSCE.
KONFRONTACJE SPOŁECZNE I HISTORYCZNE**

**KONFERENCJA NAUKOWA
Z OKAZJI 500-LECIA
REFORMACJI**

organizowana przez

**INSTYTUT SOCJOLOGII
UNIwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego
w Warszawie**

**SEKCJĘ SOCJOLOGII RELIGII
POLSKIEGO Towarzystwa Socjologicznego**

20.10.2017 r. Warszawa

PROGRAM OGÓLNOPOLSKIEJ KONFERENCJI

REFORMACJA W POLSCE.

KONFRONTACJE SPOŁECZNE I HISTORYCZNE

Instytut Socjologii UKSW

20.10.2017 r. Warszawa

Kampus im. Księdza Profesora Ryszarda Rumianka

Ul. Wóycickiego 1/3, Audytorium Maximum (bud. 21), sala 327

SESJA I

Moderator – Dr hab. Grażyna Kubica-Heller (UJ)

9.45. Ks. prof. dr hab. Sławomir Zaręba, Dziekan Wydziału Nauk Historycznych i Społecznych UKSW – *Otwarcie konferencji*

10.00. Prof. dr hab. Janusz Hryniewicz (UW), *Współczesne manifestacje procesów długiego trwania w Europie. Katolicy – protestanci, wschód – zachód i północ – południe*

10.20. Ks. dr hab. Andrzej Kobyliński (UKSW), *Czy pentekostalizacja jest nową Reformacją? Przyczyny i konsekwencje współczesnego uzielonościarkowania chrześcijaństwa*

10.40. Dr Wojciech Klimski, (UKSW), *Stosunki społeczne katolików i protestantów z perspektywy jubileuszu 500-lecia reformacji prezentowane w serwisach internetowych tygodników katolickich*

11.00. – 11.20. Przerwa kawowa

11.20. Prof. dr hab. Halina Rusek (UŚ), *Ewangelicyzm i polskość Zaolzia*

11.40. Lic. Klara Babińska (Uniwersytet w Lille, UJ), *Protestantyzm religią wolnościową? Raport z badań przeprowadzonych wśród konwertytów do wyznania ewangelicko-augsburskiego w parafii św. Marcina w Krakowie*

12.00. Mgr Julia Heller (niezależna badaczka), *Insider – Outsiderem, czyli kiedy Polak/Polka staje się obcy. Coming-out młodych warszawskich luteranów*

12.20. Prof. dr hab. Grzegorz Kaczyński (Uniwersytet w Katanii, US), *Reformacja afrykańska czyli geneza i rozwój afroprotestantyzmu*

12.40. Dyskusja

13.00. – 14.00. Przerwa obiadowa

SESJA II

Moderator – Prof. dr hab. Andrzej Wójtowicz (UKSW)

14.00. Prof. dr hab. Stanisław Obirek (UW), *John Locke w szkole Polskich Braci*

14.20. Ks. mgr Tomasz Pieczko (ChAT), *Etyka Jana Kalwina, ze szczególnym uwzględnieniem jego etyki społecznej.*

14.40. Mgr Marcin Kamiński (UKSW), *Wizerunki świętego Wojciecha i świętego Stanisława ze Szczepanowa w świetle „Postylli kościoła powszechnego apostołskiego, słowem Bożym ugruntowanej na Jezusie Chrystusie” autorstwa Krzysztofa Kraińskiego*

15.00. Mgr. Marcus König (Uniwersytet Humboldtów w Berlinie), *1816/17 – Powrót Ewangelików do Krakowa? Początki XIX-wiecznego Zboru Ewangelickiego w Krakowie i pytanie o ciągłość z starodawnym Zborem XVI i XVII w.*

Przerwa 15.20-15.40

15.40. Dr hab. Grażyna Kubica-Heller (UJ), *Ewangelicy w społeczno-kulturowym krajobrazie XIX wiecznego Krakowa. Szkic z antropologii historycznej*

16.00. Prof. dr hab. Rafał Marcin Leszczyński (ChAT), *Obraz Reformacji w apologetyce Pawła Hulki-Laskowskiego*

16.20. Mgr Agnieszka Teresa Tys (ChAT), *Ideał chrześcijanina w refleksji wychowawczej Pawła Hulki-Laskowskiego (1881-1946)*

16.40. Prof. dr hab. Eugeniusz Sakowicz (UKSW), *Jan Paweł II wobec Lutry, protestantów i protestantyzmu*

17.00. Dyskusja, podsumowanie konferencji

Prof. dr hab. Janusz Hryniewicz (UW)

Współczesne manifestacje procesów długiego trwania w Europie. Katolicy – protestanci, wschód – zachód i północ – południe

Przedmiotem badań jest odpowiedź na dwa pytania. Czy analizy klasyków badań nad korelatami różnic religijnych, Maxa Webera i Emila Durkheima nadal są aktualne? Jak można ocenić znaczenie podziału na religijne kręgi kulturowe na tle innych współczesnych podziałów przestrzeni europejskiej? Analizie poddano postawy wobec: własności, wolności, władzy, cech dobrego państwa, kolektywizmu w miejscu pracy a także aktywność kościołów w zakresie udzielania porad w sprawach społeczno – gospodarczych. Badania porównawcze dowodzą trwałości podziałów religijno-kulturowych. Jednym z najważniejszych czynników różnicujących jest kolektywizm katolicki przeciwstawiony protestanckiemu indywidualizmowi.

Ks. dr hab. Andrzej Kobyliński (UKSW)

Czy pentekostalizacja jest nową Reformacją? Przyczyny i konsekwencje współczesnego uzielonościarkowania chrześcijaństwa

W ostatnich latach chrześcijaństwo na świecie staje się coraz bardziej zielonościarkowe. Już dwie trzecie wszystkich protestantów stanowią chrześcijanie zielonościarkowi. Niektórzy badacze nazywają obecny proces pentekostalizacji nową Reformacją. Czym jest pentekostalizacja? To proces tworzenia nowych wspólnot zielonościarkowych oraz przekształcanie innych kościołów w jedną synkretyczną odmianę chrześcijaństwa charyzmatycznego w wymiarze globalnym. W wyniku procesu pentekostalizacji – szczególnie w Afryce, Azji czy Ameryce Południowej – rodzą się nowe wspólnoty, związki wyznaniowe lub sekty o charakterze zielonościarkowym. Proces głębokiej transformacji na poziomie głoszonej doktryny dokonuje się także wewnątrz wielu wyznań tradycyjnych. Pentekostalizacja dotyczy katolików, metodystów, baptystów, anglikanów, chrześcijan ewangelikalnych itp.

Głównym celem referatu jest ukazanie przyczyn i konsekwencji współczesnego uzielonościarkowania chrześcijaństwa. Wydaje się, że w ramach obchodów 500-lecia Reformacji w Polsce ta kwestia ma centralne znaczenie. Także w naszym kraju mamy wiele przejawów „nowej Reformacji”, która zmienia bardzo głęboko nasze życie religijne. Coraz więcej katolików w naszym kraju pije wodę egzorcyzmowaną, stosuje olejek radości czy sól egzorcyzmowaną, przeżywa podczas nabożeństw tzw. upadki (spoczynek w duchu, hipnoza, trans, autosugestia), przesadnie koncentruje swoją uwagę na działaniu złych duchów, doświadcza podczas spotkań modlitewnych histerycznego śmiechu, nazywanego Błogosławieństwem z Toronto itp.

Zmiany zachodzące w polskiej religijności są konsekwencją globalnego procesu pentekostalizacji. Współcześni chrześcijanie zielonościarkowi akcentują bardzo mocno działanie szatana w naszym życiu. Ich rozumienie diabła, opętania i egzorcyzmu przenika do innych wyznań chrześcijańskich.

W moim wystąpieniu chciałbym zaprezentować fragment badań nad fenomenem pentekostalizacji jako „nowej Reformacji”, które prowadzę od kilkunastu lat.

Dr Wojciech Klimski, (UKSW)

Stosunki społeczne katolików i protestantów z perspektywy jubileuszu 500-lecia reformacji prezentowane w serwisach internetowych tygodników katolickich

Referat będzie prezentował stosunki społeczne katolików i protestantów, przedstawione w internetowych artykułach tygodników katolickich poświęconych uroczystości 500-lecia reformacji. Jego autor przeprowadził analizę treści artykułów na temat tej rocznicy opublikowanych w serwisach internetowych tygodnika „Gość Niedzielny” i „Niedziela” w latach 2016-2017. W referacie zostanie zaprezentowany charakter owych relacji, a także będzie podjęta próba odpowiedzi na pytanie, na ile prezentowane informacje sprzyjają budowaniu jedności Kościoła katolickiego i Kościołów protestanckich. Kontekst przeprowadzonych analiz stanowią będą dokumenty Kościoła katolickiego na temat ekumenizmu.

Prof. dr hab. Halina Rusek (UŚ)

Ewangelicyzm i polskość Zaolzia

Śląsk Cieszyński, położony po polskiej i czeskiej stronie granicy państwowej, charakteryzuje i wyróżnia spośród innych regionów kraju znaczne zróżnicowanie religijne. Jego szczególnym wymiarem jest obecność dwóch wyznań: rzymskokatolickiego i ewangelickiego z jego licznymi odłami, Kościołami i wspólnotami wyznaniowymi. Obydwa wyznania zapisały się w historii regionu – dopiero od 1920 roku podzielonego granicą państwową – jako ważne siły kształtujące rys społeczny, kulturowy i polityczny Śląska Cieszyńskiego, a także tożsamość etniczną i narodową jego mieszkańców. Tu stereotyp „Polak – katolik” nie znajdował w przeszłości odzwierciedlenia i nie znajduje go dzisiaj, co szczególnie dotyczy części ziemi cieszyńskiej – Zaolzia - włączonej do Republiki Czechosłowackiej po I wojnie światowej. Mieszkająca tam obecnie kilkudziesięcioletnia społeczność Polaków zawsze była katolicka i ewangelicka, obu wyznaniom zawdzięczając wykształcenie się i utrzymanie przez dziesięciolecia silnej tożsamości narodowej – polskości. Na tożsamość Polaków zaolziańskich szczególnie silnie oddziaływał Śląski Kościół Ewangelicki Augsburgskiego Wyznania, nazywany polskim kościołem, choć dzisiaj nazwa ta już do niego nie przystaje - biorąc pod uwagę liczbę członków, jest dzisiaj bardziej czeski niż polski. Tę sferę życia Polaków na Zaolziu także objął toczący się powoli, ale nieustający proces asymilacji. W życiu codziennym Polaków zaolziańskich daje się odkryć wzory ukształtowane na bazie ewangelicyzmu, a co jawi się jako szczególnie interesujące dla socjologa – daje się je odkryć także w życiu członków Kościoła rzymskokatolickiego i innych - i odwrotnie. To autentyczny, oddolny, ludowy ekumenizm godny zainteresowania badaczy reprezentujących różne gałęzie nauki. Socjologiczno-antropologiczny szkic Kościoła ewangelickiego i polskość Zaolzia poświęcony jest dziejom i współczesności ewangelicyzmu na Śląsku Cieszyńskim po czeskiej stronie granicy, a szczególnie jego znaczenia dla wzmocnienia polskości tego regionu.

Protestantyzm religią wolnościową? Raport z badań przeprowadzonych wśród konwertytów do wyznania ewangelicko-augsburskiego w parafii św. Marcina w Krakowie

Celem wystąpienia jest przedstawienie rezultatów badań terenowych przeprowadzonych wśród konwertytów do wyznania ewangelicko-augsburskiego w Parafii św. Marcina w Krakowie. Wspomnienia parafia obserwuje znaczny wzrost nowych wiernych w ciągu ostatnich kilku dekad. Referat wpisuje się w dwa konteksty. Z jednej strony, na poziomie empirycznym, stanowi próbę scharakteryzowania oraz wyjaśnienia fenomenu konwersji we wspomnianej powyżej parafii. Czynniki takie jak poprzedzająca konwersję ścieżka intelektualna, wcześniejsze zaangażowanie religijne czy rola ważnych wydarzeń w życiu rozmówców jawią się jako istotne we wszystkich zebranych narracjach. Ze strony samego luteranizmu podkreślane są takie cechy jak wolnościowy charakter wyznania czy potrzeba przynależności do wspólnoty. W kontekście teoretycznym referat jest próbą wpisania badanego zjawiska w szerszą refleksję nad kierunkiem przemian religii i religijności w Polsce w dobie ponowoczesności. Kościół ewangelicko-augsburski – a przynajmniej parafia w Krakowie – określany jest przez badanych jako pozostawiający więcej miejsca dla indywidualnych decyzji wiernych czy uwypuklający rolę ich własnego sumienia. Trop ten uważam za bardzo istotny, gdyż pokazuje że konwersje do luteranizmu mogą być pochodną poszukiwania większej swobody w kontekście zdominowanym przez katolicyzm (wyznanie kojarzone głównie z koniecznością stosowania się do norm). Na podstawie analizowanego przeze mnie materiału empirycznego można nakreślić obraz luteranizmu jako wyznania, które w większym stopniu odpowiada potrzebom badanych niż rzymski katolicyzm.

Mgr Julia Heller (niezależna badaczka)

Insider – Outsiderem, czyli kiedy Polak/Polka staje się obcy. Coming-out młodych warszawskich luteranów

Słuchając młodych luteranów zauważyłam, iż momenty, w których mówią oni otoczeniu o swojej przynależności wyznaniowej można przyrównać do sytuacji, kiedy osoby homoseksualne mówią o swojej orientacji, co określa się jako coming out. Większość rozmówców nie używa tego sformułowania, ale posługuje się podobnymi określeniami: 'przyznawanie się', 'tłumaczenie', 'podświadome omijanie niektórych tematów', 'poczucie obcości', czucie się 'nieswojo', jakoś 'wychodzi' w niektórych sytuacjach. Te słowa pokazują, iż mówienie o własnym wyznaniu generuje dodatkowy wysiłek przy odkrywaniu komuś części własnej tożsamości. Odmienności wyznania nie trzeba odkrywać wewnątrz siebie jak homoseksualności. Jednak istnieją wyraźne podobieństwa dotyczące informowania rozmówców o swojej odmienności. Bardzo istotny jest fakt powtarzania owego wyznania oraz to, że gdy się nie chce, nie trzeba informować innych. W Polsce tak samo, jak zakłada się ogólną heteroseksualność, również wychodzi się z założenia, iż wszyscy są katolikami. W swoim wystąpieniu postaram się pokazać działanie tego mechanizmu. Badania przeprowadziłam w latach 2011 – 2012, oparłam je na wywiadach pogłębionych z dziesięcioma młodymi warszawiakami wyznania ewangelickiego (20-27 lat), którzy całe swoje świadome życie spędziły w Trzeciej Rzeczypospolitej. Na podstawie tych badań napisałam pracę magisterską w Instytucie Socjologii UW.

Prof. dr hab. Grzegorz Kaczyński (Uniwersytet w Katanii, US)

Reformacja afrykańska czyli geneza i rozwój afroprotestantyzmu

Pośród religijnych zjawisk, które powstały w wyniku kontaktu kulturowego Czarnej Afryki z Europą, szczególną pozycję zajmują ruchy afrochrześcijańskie. Ich specyfika tkwi w tym, że idee odnowy społeczno-kulturowej, a niekiedy również politycznej, powiązały się ze spontaniczną inicjatywą afrykanizacji chrześcijaństwa w duchu instytucjonalnej niezależności od kościołów historycznych i organizacji misyjnych. Wśród nich rolę przemożną, zarówno w sensie religijno-społecznym, jak i statystycznym, pełnią ruchy o charakterze afroprotestanckim, ponieważ wyrosły na gruncie prozelityzmu wyznań protestanckich. W tym sensie można je określić jako przejaw inicjatywy, którą można określić mianem reformacji afrykańskiej. Ich geneza, rozwój i rola w zestawieniu z kontekstem reformacji w Polsce jest przedmiotem proponowanego referatu.

Prof. dr hab. Stanisław Obirek (UW)

John Locke w szkole Polskich Braci

Pokazanie wpływu Braci Polskich na inne grupy myślicieli religijnych jest ważnym dowodem stopniowej emancypacji marginalnej i prześladowanej grupy religijnej. To również przykład procesu kształtowania się podstawowych dla naszego kręgu cywilizacyjnego wartości tolerancji i wolności religijnej. Można go pokazać analizując obecność poglądów Braci Polskich w kontekście Europy podzielonej wojnami religijnymi. Wskazane wartości choć w Europie były zwalczane w XVII i XVIII wieku, w Ameryce Północnej zostały przyjęte jako obowiązujące. Przy czym w dotychczasowej literaturze przedmiotu mówiło się o wpływie John Locke'a. Moim celem jest pokazanie wpływ Polskich Braci na brytyjskiego filozofa. Jako przykład chciałbym wskazać wpływ Polskich Braci na bardzo wpływowy tekst Locke'a List o tolerancji i inne pisma tego filozofa.

Ks. mgr Tomasz Pieczko (ChAT)

Etyka Jana Kalwina, ze szczególnym uwzględnieniem jego etyki społecznej.

Nauczanie etyczne Kalwina, w najbardziej ogólnym rozumieniu, odpowiada dwojgu wymagań:

1. nie minimalizowaniu dramatycznego charakteru ludzkiej egzystencji, poddanej grzechowi i śmierci
2. wy tłumaczeniu wszystkich moralnych konsekwencji moralnych wiary, rozumianej jako odrodzenie odpowiedzialności istoty ludzkiej. Tracąc poznanie Boga, człowiek zatracca sam siebie i nie może dokonać nic innego, jak tylko zamknąć się w swoich iluzjach i pragnieniach (por. Institutio II, 1, 9). U fundamentów odpowiedzialności moralnej znajduje się Opatrzność Boża. Wierzyć w Boga Stworzyciela, to wierzyć, że On troszczy się o swoje stworzenie, wspierając je, żywiąc i troszcząc się o nie. Etyka istnieje, ponieważ istnieje Opatrzność Boża. Ludzie myślą się, kiedy wierzą, „że zarówno cnoty, jak i wady są poddane naszej mocy”, a rozum sam wystarczy do dobrego nas prowadzenia i ukazywania tego, co jest dobre do uczynienia (por. Institutio II 2,3). Kalwin i etyka społeczna Kalwin uważał, że powinna istnieć harmonia między ekonomią i etyką publicznych spraw społecznych. Konfrontacja ducha rywalizacji i idei zgodności i solidarności ludzkiej doprowadziła go do zaoponowania ekonomicznej tendencji epoki. Dla Kalwina, « ludzkość odrodzona nie jest indywidualistyczna, ale społeczna ». Wszyscy ludzie są stworzeni równi, i są stworzeni jedni dla drugich, a pogwałcenie tej reguły jest znakiem grzechu, a co za tym idzie, pociąga za sobą gniew Boży. Kalwin łączył odpowiedzialność indywidualną z odpowiedzialnością społeczną. Widział w niej wzajemną odpowiedzialność członków Ciała Chrystusowego. Kalwin miał dwie szczególne troski, którymi pragnął dzielić się z ludem Genewy, wypełniając swoją posługę. Reformator uznawał, że istnieją dwie formy ubóstwa, biedy, które szkodziły wspólnemu życiu miasta i prezentowały poważne wyzwanie dla odpowiedzialności indywidualnej i solidarności społecznej. Pierwsze dotyczyło relacji autochtonów i obcych, którzy w krótkim czasie napłynęli do Genewy, szukając schronienia przed prześladowaniami. Drugą formą biedy, której świadomość Kalwin, jako kaznodzieja, chciał pogłębić w ludzkiej Genewy, i która stała się swoistą próbą dla wspólnoty, był dystans posiadania dóbr, między bogatymi i biednymi.

Mgr Marcin Kamiński (UKSW)

Wizerunki świętego Wojciecha i świętego Stanisława ze Szczepanowa w świetle „Postylli kościoła powszechnego apostołskiego, słowem Bożym ugruntowanej na Jezusie Chrystusie” autorstwa Krzysztofa Kraińskiego

Celem mojego wystąpienia będzie próba odpowiedzi na pytanie, jaki był stosunek jednego z szermierzy polskiej reformacji – Krzysztofa Kraińskiego do kultu świętych, w szczególności zaś do kultu patronów Polski – świętego Stanisława ze Szczepanowa i świętego Wojciecha.

Doktryna Kościoła Ewangelicko-Reformowanego przewiduje, że wierni powinni oddawać cześć wyłącznie Bogu, jednak Krzysztof Kraiński postanowił część swojego dzieła pt. Postylla Kościoła Powszechnego Apostołskiego Słowem Bożym ugruntowana na Jezusie Chrystusie poświęcić świętym pańskim. Właśnie ten fragment Postylli będzie podstawą wystąpienia. Stawiam sobie za cel odpowiedź na pytanie, w jaki sposób Kraiński postrzega postaci świętego Stanisława ze Szczepanowa i świętego Wojciecha, ich działalność i kult, jakim byli i są otaczani przez Rzymskich Katolików. Problem, jaki będę się starał podjąć jest szczególnie ciekawy, zważywszy choćby na fakt, iż św. Stanisław ze Szczepanowa piastował godność biskupa.

Kazanie na dzień św. Stanisława ma w dziele Kraińskiego charakter wybitnie polemiczny. Autor Postylli stara się przy tej okazji wykazać, ile błędów i niedoskonałości istnieje w Kościele. Pokazuje to pisząc choćby, że gdyby święty Wojciech wstał z grobu i zobaczył Kościół Katolicki czasów Kraińskiego, uznałby go za kult pogański, który pierwotnie zwalczał. Jednocześnie Kraiński dowodzi, że dużo bliższy ideałowi Kościoła, zawartemu w Ewangelii jest Kościół Ewangelicko-Reformowany. Uznaje, że wyniesienie obu patronów Polski na ołtarze odbyło się niezgodnie z prawem kanonicznym, a oddawanie im czci jest sprzeczne z prawdziwą wiarą.

Postyllograf próbuje dowieść, że wszelkie modlitwy i prośby o potrzebne łaski, kierowane do świętych są bezcelowe, gdyż jedynym Szafarzem łaski jest Bóg i wierni tylko do niego powinni kierować swe modlitwy.

Mgr. Marcus König (Uniwersytet Humboldtów w Berlinie)

1816/17 – Powrót Ewangelików do Krakowa? Początki XIX-wiecznego Zboru Ewangelickiego w Krakowie i pytanie o ciągłość z starodawnym Zborem XVI i XVII w.

W 1816 r. władze Wolnego Miasta Krakowa przekazują miejscowej gromadzie Ewangelickiej opuszczony kościół św. Marcina przy ul. Grodzkiej. W pamięci Zboru Ewangelickiego jest to zapisane jako akt zadośćuczynienia za prześladowania innowierców w XVI w., wskutek czego Ewangelicy musieli opuścić (ówczesną) stolicę Polski i odtąd się zjeżdżać na nabożeństwa poza miastem, oraz jako powrót nabożeństw ewangelickich do miasta po długiej (ponad) 200-letniej przerwie. Co więcej, wydanie XVI-wiecznej Kroniki Zboru Ewangelickiego ks. Węgierskiego przez parafianina – prof. Bandtke – w 1817 r. sprawia wrażenie, że nie tylko jacyś Ewangelicy zakładają teraz w Krakowie swoją parafię, ale ta sama gromada, która kiedyś dawno temu musiała stąd uciec, sugeruje więc, że Zbór XIX-wieczny byłby ten sam co w XVI w. Taki obraz dotąd dominuje całą (bardzo nieliczną) historiografię na ten temat. W referacie chciałbym zadać pytanie, o ile się zgadza taka konstrukcja ciągłości, jak się zmieniła tożsamość Zboru w przebiegu wieków i w jakim stosunku stoi Zbór XVI- i XVII-wieczny do XIX-wiecznego.

Opieram swoje analizy przeważnie na badaniach składu wyznaniowego, socjalnego i narodowościowego obu Zborów. Głównym źródłem są dotąd całkowicie nieprzeglądane archiwalia władz Kościoła Ewangelickiego w dawniejszej cesarstwie austriackiej (konsystorz w Wiedniu, superintendentura w Lwowie).

Dr hab. Grażyna Kubica-Heller (UJ)

Ewangelicy w społeczno-kulturowym krajobrazie XIX wiecznego Krakowa. Szkic z antropologii historycznej

Słuchając młodych luteranów zauważyłam, iż momenty, w których mówią oni otoczeniu o swojej przynależności wyznaniowej można przyrównać do sytuacji, kiedy osoby homoseksualne mówią o swojej orientacji, co określa się jako coming out. Większość rozmówców nie używa tego sformułowania, ale posługuje się podobnymi określeniami: ‘przyznawanie się’, ‘tłumaczenie’, ‘podświadome omijanie niektórych tematów’, ‘poczucie obcości’, ‘czucie się ‘nieswojo’, jako ‘wychodzi’ w niektórych sytuacjach. Te słowa pokazują, iż mówienie o własnym wyznaniu generuje dodatkowy wysiłek przy odkrywaniu komuś części własnej tożsamości. Odmienności wyznania nie trzeba odkrywać wewnątrz siebie jak homoseksualności. Jednak istnieją wyraźne podobieństwa dotyczące informowania rozmówców o swojej odmienności. Bardzo istotny jest fakt powtarzania owego wyznania oraz to, że gdy się nie chce, nie trzeba informować innych. W Polsce tak samo, jak zakłada się ogólną heteroseksualność, również wychodzi się z założenia, iż wszyscy są katolikami. W swoim wystąpieniu postaram się pokazać działanie tego mechanizmu. Badania przeprowadziłam w latach 2011 – 2012, oparłam je na wywiadach pogłębionych z dziesięcioma młodymi warszawiakami wyznania ewangelickiego (20-27 lat), którzy całe swoje świadome życie spędzili w Trzeciej Rzeczypospolitej. Na podstawie tych badań napisałam pracę magisterską w Instytucie Socjologii UW.

Prof. dr hab. Rafał Marcin Leszczyński (ChAT)

Obraz Reformacji w apologetyce Pawła Hulki-Laskowskiego

Paweł Hulka-Laskowski (1881-1946) znany jest obecnie przede wszystkim jako pierwszy tłumacz Przygód dobrego wojaka Szejka na język polski, był on jednak w pierwszym rzędzie wybitnym ewangelickim religioznawcą, filozofem i teologiem oraz twórcą tzw. polsko-ewangelickiej ideologii. Jako potomek braci czeskich, którzy przyłączyli się w Polsce do Kościoła Ewangelicko-Reformowanego, w swojej twórczości publicystycznej i naukowej poświęcił wiele miejsca zagadnieniu relacji ewangelików z rzymskimi katolikami. Twórczość ta ma charakter wyraźnie apologetyczny, gdyż Hulka-Laskowski ukazywał negatywne skutki wykluczania z narodu polskiego przez środowiska endeckie i ultrakatolickie zamieszkałych w Polsce protestantów. Dowodził także fałszywości stereotypu ewangelika-Niemca i Polaka-katolika, udowadniając, iż protestantyzm jest ważnym elementem polskiej kultury. W tym kontekście uwypuklał wkład Reformacji w rozkwit polskiej kultury w XVI wieku. Sądził również, że jedną z istotnych przyczyn upadku państwowości polskiej w XVIII stuleciu był triumf kontrreformacji, która swój szczyt osiągnęła w czasach saskich. Jego zdaniem nasycenie współczesnego polskiego katolicyzmu choćby niektórymi ideałami reformacyjnymi może przynieść polskiemu narodowi pozytywne skutki społeczne i kulturowe, podobnie jak stało się to w czasach szesnastowiecznej Reformacji.

Mgr Agnieszka Teresa Tys (ChAT)

Ideał chrześcijanina w refleksji wychowawczej Pawła Hulki-Laskowskiego (1881-1946)

Celem niniejszego referatu jest przedstawienie ideału wychowawczego, jaki wyłania się z twórczości polskiego ewangelika reformowanego – Pawła Hulki-Laskowskiego. Jednocześnie akcent rozważań zostanie przesunięty na oryginalność poglądów pedagogicznych Laskowskiego, dla których bazą jest teologia ewangelicka.

Jan Paweł II wobec Lutra, protestantów i protestantyzmu

Marcin Luter dał początek jednemu z głównych nurtów chrześcijaństwa, które opowiedziało się za radykalną reformą Kościoła. Jego sprzeciw i bunt wobec porządku prawno-teologicznego

Kościola katolickiego początku XVI w. okazał się jednocześnie protestem mającym szereg negatywnych, ale i pozytywnych również konsekwencji. Te ostatnie trudniej jednakże dostrzec, a przecież nie byłoby reformy Kościoła, w tym Soboru Trydenckiego (1545-1563) bez reformacji.

Protestanci popełnili błąd „rozrywając” jedność Kościoła, ale u źródeł ich błędu była wina

Kościola katolickiego. Nurt protestancki – reformacyjny kształtować się zaczął w wyniku działalności teologów – teoretyków oraz zaangażowania pragmatyków – działaczy kościelnych.

Doprowadzili oni do ukształtowania się nowych struktur kościelnych, niezależnych, co więcej przeciwnych – Stolicy Apostolskiej. Teologia na Zachodzie Europy podzielona została w XVI w.

na dwa prądy: papieski i luterski. Sobór Watykański II, obradujący w latach 1962-1965 określił dążenie do jedności chrześcijan wszystkich Kościołów i wspólnot eklezjalnych jako jeden ze swoich priorytetów. Katolickie zasady ekumenizmu – również odnoszące się do protestantów i protestantyzmu – wyłożone zostały w ogłoszonym w 1964 r. soborowym Dekrecie o ekumenizmie Unitatis redintegratio. Karol Wojtyła uczestniczył jako biskup Krakowa w czterech sesjach Soboru. Pragnienie papieża Pawła VI oraz Ojców Soborowych, których celem było „wzmoczenie wysiłków w celu przywrócenia jedności wśród wszystkich chrześcijan” (Unitatis redintegratio, Wstęp) stało się ważne dla pasterza diecezji krakowskiej, późniejszego pasterza (całego) Kościoła

powszechnego. Od pierwszej, programowej encykliki pontyfikatu Redemptor hominis (ogłoszonej w 1979 r.) po ostatnie jego chwile Jan Paweł II (zm. 2 kwietnia 2005 r.) służył sprawie jedności chrześcijan. Wątki ekumeniczne, w tym odnoszące się wprost i bezpośrednio do protestantów

i protestantyzmu pojawiały się w licznych dokumentach, przemówieniach, homiliach, katechezach Biskupa Rzymu. „Oczyszczenie pamięci – przekonywał papież w 1984 r. w Kehrsatz w Szwajcarii w czasie spotkania z Radą Federalną Kościołów Ewangelickich – jest zasadniczym elementem ekumenicznego postępu. Niesie ono szczere uznanie obustronnych win i błędów w sposobie reagowania jednych wobec drugich, którym wszak towarzyszyło u wszystkich dążenie do tego, by Kościół stawał się bardziej wierny woli swego Pana”. Ważnym i wymownym dokumentem

Jana Pawła II, ukazującym postać Marcina Lutra oraz historyczno-kulturowe uwarunkowania jego kontestacji był list papieski (z 31 października 1983 r.), skierowany do kard. Johannesesa

Willebrandsa (ówczesnego przewodniczącego Sekretariatu Jedności Chrześcijan) z okazji

500-lecia urodzin Marcina Lutra. Wkrótce po ogłoszeniu tego dokumentu Jan Paweł II

przekroczył próg zboru luterskiego w Rzymie, gdzie wziął udział w liturgii Słowa Bożego.

W 1993 r. z polecenia Jana Pawła II ogłoszone zostało, przez Papieską Radę do Spraw Popierania Jedności Chrześcijan, Dyrektorium w sprawie realizacji zasad i norm dotyczących ekumenizmu.

Kluczową dla rozwoju dialogu ekumenicznego z protestantami okazała się ogłoszona przez

Jana Pawła II w 1995 r. encyklika Ut unum sint. Jej tytuł stanowi wyraz głębokiego,

Jezusowego pragnienia – „Aby wszyscy stanowili jedno” (J 17, 20-26), wpisanego od Nowego

Testamentu po dzień dzisiejszy, jako zadanie do spełniania przez wszystkich chrześcijan.

Sytuacja napięcia, czy raczej – symptomy kryzysu ekumenicznego między Kościołem katolickim a Kościołami protestanckimi pojawiły się wraz z ogłoszoną w 2000 r. przez Kongregację Nauki

Wiary deklaracją Dominus Iesus. O jedności i powszechności zbawczej Jezusa Chrystusa

i Kościoła. Kryzys ten Jan Paweł II potrafił pokonać słowami i gestami afirmacji i życzliwości.

Papieskie nauczanie o protestantach i protestantyzmie – zawarte nie tylko

w dokumentach – postrzegać należy w optyce ekumenicznych peregrynacji Jana Pawła II. Była wśród nich pielgrzymka apostolska do „Braci odłączonych”, protestantów żyjących w kraju reformacji – w Niemczech. Następca św. Piotra pielgrzymował tam w 1980 r. w 450. rocznicę ogłoszenia luterskiego wyznania wiary – Konfesji Augsburskiej. Jan Paweł II nie uznawał Lutra za ekskomunikowanego. Wyraźnie to oświadczył w 1989 r. w Kopenhadze w Danii na spotkaniu z biskupami duńskiego Kościoła luterskiego. Stwierdził też wówczas, iż potrzebna jest „wspólna ocena wielu problemów związanych z osobą Lutra i jego nauką”.

